

ויגש

ויסע ישראל וכל אשר לו ויבא בארה שבע ויזבח זבחים לאלוקי אביו יצחק:
(בראשית מו:א)

1: "מעשה אבות סימן לבנים":

רמב"ן:

ועשה זה בבאר שבע שהוא בית חפלה לאבותיו, ומשם נטל רשות בלכתו לחרן.

בראשית (יב:י-כ):

ויהי רעב בארץ וירד אברם מצרימה לגור שם פי כבוד הרעב בארץ: ויהי פאשר הקריב לבוא מצרימה ויאמר אל שרי אשתו הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את: והנה פי יראו אתך המצרים ואמרו אשתו זאת וקרו אותי ואתך יחיו: אמרי נא אחתי את למען ייטב לי בעבורך ותיקה נפשי בגללה: ויהי כבוא אברם מצרימה ויראו המצרים את האשה כי יפה הוא מאד: ויראו אתה שרי פרעה ויהללו אתה אל פרעה ותקח האשה בית פרעה: ולאברם היטיב בעבורה ויהי לו צאן ובקר וחסמרים ועבדים ושפחות ואתנת וגמלים: וינגע ה' את פרעה נגעים גדלים ואת ביתו על דבר שרי אשת אברם: ויקרא פרעה לאברם ויאמר מה זאת עשית לי למה לא הגדת לי כי אשתך הוא: למה אמרת אחתי הוא ואקח אתה לי לאשה ועתה הנה אשתך קח ולה: ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו אותו ואת אשתו ואת כל אשר לו:

בראשית (טו:יב-טז):

ויהי השמש לבוא ותרדמה נפלה על אברם והנה אימה חשכה גדלה נפלת עליו: ויאמר לאברם ידע מדע פי גר יהיה ורעה בארץ לא להם ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה: וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברקש גדול: ואתה תבוא אל אבתיך בשלום תקבר בשיבה טובה: ודור רביעי ישובו הנה פי לא שלם עון האמרי עד הנה:

בראשית (כו:א-ו): ("ביקש אלוקי אביו יצחק" – שלא לצאת כלל)

ויהי רעב בארץ מלבד הרעב הראשון אשר היה בימי אברהם וילך יצחק אל אבימלך מלך פלשתים גררה: וירא אליו ה' ויאמר אל תרד מצרימה שכן בארץ אשר אמר אליך: גור בארץ הזאת ואהיה עמך ואברכה פי לך ולזרעה אתן את כל הארצות האל והקמתי את השבעה אשר נשבעתי לאברהם אביה: והרפיתי את זרעה ככוכבי השמים ונתתי לזרעה את כל הארצות האל והתברכו בזרעה כל גווי הארץ: עקב אשר שמע אברהם בקלי וישמר משמרתו מצותי חקותי ותורתיו: וישב יצחק בגרר:

בראשית (כה:י-טו): ("ביקש בארה שבע" – לצאת ולהזור)

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה: ויפגע במקום וילן שם פי בא השמש ויקח מאבני המקום וישם מראשתיו וישכב במקום ההוא: ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלוקים עלים וירדו בו: והנה ה' נצב עליו ויאמר אני ה' אלוקי אברהם אביה ואלוקי יצחק הארץ אשר אתה שכב עליה לך אתנגה ולזרעה: והנה זרעה בעפר הארץ ופרצת ימה ומדמה וצפנה ונגבה ונגברכו כה כל משפחת האדמה ובזרעה: והנה אנכי עמך ושמרתך בכל אשר תלך והשבתיך אל האדמה הזאת פי לא אעזבך עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך:

(ב) ויסע ישראל וכל אשר לו וגו'. פנה כאשר בא יעקב אל באר שבע וזכר מפ שקרפ לו גפספ הראשון לזאתו עבאר

שבע כשכרת מפשו והי' לריך ללאת מא"י לחי"ל ונחלום הלילה הכטיוו הקב"ה שימרהו וישיבהו לא"י וכ"כ קופ יעקב כעת שיגלה לו הקב"ה במראות הלילה ויבטיחוהו על זה שישיבהו לא"י. פ"כ הקריב קרבנות לאלהי אביו יחק. שזכות אבותיו וישיבהו ה' חורה לא"י. וביחוד אביו יחק שהקב"ה אמר לו שלא ירד מזרימה אולי ימנעו ה' ללכת למזרים כמו שמנע את אביו יחק לרדת מזרימה. והשיבו הקב"ה כחלום הלילה אביו אלהי אביו. שאותי לו אל תרד מזרימה. אבל אליך אני אומר שתרד מזרימה. והנה שני לויים הפכיים הם מאחי. ולפי שיעקב הי' ירא מחמת ארבעה דברים. (א) שמח הנוגריים ימיתו מכניז ומכניז בניו וימעטום. (ב) היה ירא מחמת שמזרים מלאה גלולים לא תדבק שמה השגחת-ה' ונבואתו כאשר היתה נדבק עמו בחרן כנען

(ג) היה ירא אולי ימות במזרים ויקבר שם ולא יתעבר

המכפלה כאבותיו. (ד) היה ירא שמה ימות יוסף בחייו וישבע ברעות נפשו ותהפך לינון שמחחו. לכן הולך הקב"ה להבטיחו על ארבעה דברים אלו. כנגד הפחד הא' אמר לו אל תירא מרדה מזרימה. לא די שלא ימעטוך שמה. אבל כי לגוי גדול אשימך שם ויכזה גלה לו שלא ישבו מיד אחרי ראותו את יוסף כמו שהשג' אבל שם יתעכבו עד שיפרו וירכו מאד. והקב"ה לא זזה אותו בפירוש שירד למזרים. רק הבטיחו שלא יירא כרדתו שמה. וכנגד היראה הב' אמר לו הקב"ה אבני ארד עמך מזרימה. ר"ל שלא תפריד דבקותי והשגחתי ממך ואלא אמר אבני

אוריך מזרימה כמ"ש ואבני אטלך גם עלה. לפי שהירידה היא מיעקב שנחר בה לא מהאל יח' אבל אמר שירד שם עמו כי תרד ותשפל השגחתו כהיותו במזרים. וזאלו אמר אבני שאמרתו לאבניך אל תרד מזרימה אבל עמך אבני ארד שמה. וכנגד הירא' הב' מענין קבורתו אמר ואבני אטלך גם עלה שיעלה אותו משם להיותו נקבר במקום אבותיו המקודשים. וכנגד היראה הד' מחיי יוסף אמר ויוסף ישות ידו על עיניך. כלומר הוא יסתום עיניך בעת מיתתך. בהפך מה שאמרת כי ארד אל בני אבלי שאולה. כי לא יהיה כן. וכלשון ארד עמך. ויכל היות. כי ידוע שהכרת אלוהותו יח' בעולם הוא רק ממעטיו. כשעם בני ישראל הם ככבוד והללחה והקב"ה עושה נסים ונפלאות עבורם נגדל ותקדש שמו בעולם. וכשעם בני ישראל ירודים ושפלים. גם ככבודו יח' לא ייכר בעולם. כמאמר הכתוב למה יאמרו גוים היה אלהים. ועוד פסוקים רבים ע"ז. ע"כ אמר הקב"ה ליעקב אבני ארד עמך מזרימה כשאתה תרד

למזרים ותהיה שם כירידה ושפלות. גם אבני ארד. ככיוול פם לזכי אהיה כירידה. גם ככודי ירד. כמאמר פרעה מי ה'

אשר אשמע בקולו. לא ידעתי את ה'. ואבני אטלך גם עלה. אבל כשיבא העת שאבני אטלך ממזרים גם עלה. גם אבני אטלך

על כל יושבי חבל כי כלם יכירו וידעו שמי בעולם כי אין אלוה מכלעדי. ויוסף ישית ידו על עיניך. כי אהבת והכנת יוסף עי' כסות עיניך שלא תביט עוד לייך אל הרץ אחרת היא מרן כנען. ורק כשכרת יוסף חזק להיות תמיד אהו עמו :

בראשית (מו:ב-ז): ("דומה יותר לאברהם" – קיבל גלות)

ויאמר אלוקים לישראל במראת הלילה ויאמר יעקב ויאמר הנני: ויאמר אבניך אל תירא מרדה מזרימה כי לגוי גדול אשימך שם: אבני ארד עמך מצרימה ואבני אטלך גם עלה ויוסף ישות ידו על עיניך: ויקם יעקב מבאר שבע וישאו בני ישראל את יעקב אביהם ואת טפם ואת נשיהם בעגלות אשר שלח פרעה לשאת אתו: ויקחו את מקניהם ואת רכושם אשר רכשו בארץ כנען ויבאו מצרימה יעקב וכל זרעו אתו: ובניו ובניו אתו ובנות בניו וכל זרעו הביא אתו מצרימה:

רמב"ן (בראשית יב:י): (אולי בגלל אברהם)

ויהי רעב בארץ - הנה אברהם ירד למצרים מפני הרעב לגור שם להחיות נפשו בימי הבצורת, והמצרים עשקו אותו חנם לקחת את אשתו, והקב"ה נקם נקמתם בנגעים גדולים, והוציאו משם במקנה בכסף ובוזהב, וגם צוה עליו פרעה אנשים לשלחם: ורמז אליו כי בניו ירדו מצרים מפני הרעב לגור שם בארץ, והמצרים ירעו להם ויקחו מהם הנשים כאשר אמר (שמות א כב) וכל הבת תחיון, והקב"ה ינקום נקמתם בנגעים גדולים עד שיוציאם בכסף וזהב וצאן ובקר מקנה כבוד מאד, והחזיקו בהם לשלחם מן הארץ. לא נפל דבר מכל מאורע האב שלא יהיה בבנים. והענין הזה פרשוהו בבראשית רבה (מ ו) רבי פנחס בשם רבי אושעיא אמר, אמר הקדוש ברוך הוא לאברהם צא וכבוש את הדרך לפני בניך, ואתה מוצא כל מה שכתוב באברהם כתוב בבניו, באברהם כתוב ויהי רעב בארץ, בישראל כתיב (להלן מה ו) כי זה שנתים הרעב בקרב הארץ: ודע כי אברהם אבינו חטא חטא גדול בשגגה שהביא אשתו הצדקת במכשול עון מפני פחדו פן יהרגוהו, והיה לו לבטוח בשם שיציל אותו ואת אשתו ואת כל אשר לו, כי יש באלהים כח לעזור ולהציל. גם יציאתו מן הארץ, שנצטווה עליה בתחילה, מפני הרעב, עון אשר חטא, כי האלהים ברעב יפדנו ממות. ועל המעשה הזה נגזר על זרעו הגלות בארץ מצרים ביד פרעה. במקום המשפט שמה הרשע והחטא: אפשר להשוות את הנאמר כאן לפרשת ויצא עיין ג"כ הכלי יקר בסוף הפרשה על ישיבה מול גרות

פלי יקר (בראשית מז:כז):

וישב ישראל בארץ גושן וגו'. כל פסוק זה באשמת בני ישראל הוא מדבר כי הקדוש ברוך הוא גזר עליהם כי גר יהיה זרעך, והמה ביקשו להיות תושבים במקום שנגזר עליהם גרות, כמו שדרשו אצל יעקב (בראשית רבה פד ג) וישב יעקב ביקש לישב בשלוח קפצה עליו רוגזו של יוסף וכו', הפסוק מאשימם על ישיבה זו שביקשו אחוזה בארץ לא להם, ולא כך אמרו אל פרעה לגור בארץ באנו, מלמד שמתחילה לא ירדו להשתקע שמה אלא לגור כמדייר בי דיירא ועכשיו חזרו מדבריהם, וכל כך נשתקעו שמה עד שלא רצו לצאת ממצרים, עד שהוצרך הקדוש ברוך הוא להוציאם משם ביד חזקה, ואותן שלא רצו לצאת מתו בשלושת ימי אפילה:

2: "עולם חסד יבנה":

הרב אליהו פי-טוב (פרשת ויגש עמודים שע-שנא):

הכתוב אומר: 'ויבוא אברהם שבע, ויזבח זבחים' וגו' ולא כתיב: 'ויבוא לבאר שבע לזבח זבחים' — משמע שבואו לבאר שבע היה ענין לעצמו, והזבחים שהקריב שם, ענין אחר. ומה היה הענין שבבואו לבאר שבע ? אמרו חכמים: הלך לקוץ ארזים שנטע אברהם וקנו בבאר שבע, כמה שאתה אומר באברהם: 'זיטע אשל בבאר שבע'. כמאה ותשעים שנה קודם שיצא יעקב מבאר שבע ללכת מצרימה לגור שם, נטע אברהם אבינו ארזים במגדל-צבעים הסמוכה לבאר שבע. אמר, מחר (לאחר ארבע מאות שנה) יצטרכו להם בני, לכשיבואו למדבר ויעשו את המשכן עצי שטים. נמלאו לארזים אלה ק"ץ שנים, בא יעקב וקצצן ולקחן עמו למצרים. תדע, שהרי כתיב (כמשכן): 'והברית התיכון בתוך הקרשים', וברית התיכון יותר משבעים אמה ארכו; שהיה נכנס בתוך עובי הקרשים משלש רוחות, ועובר בדרך נס מדרום למערב וממערב לצפון. וכשמפרקים את המשכן ומוציאים אותו לחוץ, חזר להיות ישר כמקל, יותר משבעים אמה אורך; — מהיכן מצאו אותו לשעה? והלא ממצרים יצאו ומצרים אינה מגדלת ארזים ולא במדבר, אלא מלמד שהיו הארזים הקצוצים מוצנעים מאתם ועשר שנים עם בני ישראל במצרים, מימות יעקב אבינו, ולא נמצא בהם לא קשר ולא פקע.

מן הקצה אל הקצה

כלפי שאמרו חכמים שהאשל אשר נטע אברהם בבאר שבע לעשות בו חסד עם הבריות, ממנו נעשה המשכן וממנו נעשה הברית התיכון 'מברית מן הקצה אל הקצה'; — אנו למדים שמדת החסד היא היסוד לכל שאר המדות של קדושה וכל טוב. החסד הוא המחזיק בכל שאר טוב שיש בעולם שיהיו אחדים ואחרים זה בזה עד שכל העולם נעשה מקום להשראת שכינה. חס ושלום נוטלים את החסד, כל שאר המדות הטובות אין להן אחיזה זו בזו וח"ו המשכן מתפרק ונופל.

3: "העבר ההוה והעתיד":

הנאום והדרוש (הרב אברהם אורנשטיין עמודים 242-244):

בפרשת ויגש קראנו על הסיום המפתיע של מכירת יוסף. יוסף מתודע לאחיו 'אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אותי מצרימה ועתה אל תעצבו ואל יחר בעיניכם כי מכרתם אותי הנה וגו'... המצב הכלכלי הוא כזה שאי אפשר להשאיר את אביו ובית אביו בארץ כנען 'כי עוד חמש שנים אשר אין חריש וקציר' ולכן עלו אל אבא ותגידו לו 'רדה אלי אל תעמוד'. יעקב מקבל את הידיעה על יוסף בהתרגשות רבה 'ויפג לבו כי לא האמין להם' אולם כשספרו לו את כל הענינים הכריז: 'רב (מספיק בשבילי) עוד יוסף חי אלכה ואראנו בטרם אמות'. והתורה מספרת לנו 'ויסע ישראל וכל אשר לו ויבא בארת שבע'. הבטוי 'ויבא' ולא 'ויעבור' אומר דרשוני. מפרשי התורה מתלבטים להסביר בשביל מה בא יעקב לבאר שבע. אמר רב נחמן: שהלך לקוץ ארזים שנטע אברהם וקנו בבאר שבע (ב"ר צ"ד ד'). היות ויעקב ידע שאת בניו יצאו במדבר להקים משכן מארזים ובמדבר אין ארזים ולכן הלך לקוץ את הארזים שנטע אותם אברהם אבינו בזמנו בבאר שבע ומשם העבירם יעקב למצרים ונטעם במצרים, וצוה את בניו שיקחו אתם את הארזים בצאתם ממצרים כדי שיהיה להם מן המוכן (ולכן כתוב בעשיית המשכן 'וכל אשר נמצא אתו עצי שטים למלאכת העבודה הביאו' כי למעשה מי סוחר ארזים למדבר, אלא בני יעקב שמרו על צוואת אביהם יעקב ולקחו אתם עצי שטים למלאכת המשכן).

וכן אומר המדרש: אמר רבי טביומי: בשעה שהגיע זמנו של יעקב ליפטר מן העולם קרא לבניו, אמר להם: היו יודעים שתקדשו-ברוך-הוא עתיד לומר לבניכם לעשות משכן, אלא יהיו כל צרכי מוכנים בידכם, כלומר אל תסמכו כי די יומין הדברים בשעתו אלא יהיו מוכנים בידכם מפני שיוצאים למדבר שלא ימצאו שם אותם הדברים (שמו"ר ל"ג י' ועץ יוסף).

במדרש זה מוצאים חז"ל רעיון מאד חשוב כדלקמן: האדם מטבע ברייתו הוא אגואיסטי, אוהב את עצמו, קרוב לעצמו, אינו רואה נגעי עצמו, וכשאדם מצליח בחייו תודות להשגחת המסבבת כל הסבות, אם כי האדם יודע שיש הרבה גורמים שגרמו להשיגו, עם כל זה נת לו לזקוף את זה על חשבון חכמתו ובינתו ולהגיד „כחי ועוצם ידי עשה לי את כל

החיל הזה“, אם פי על ידי כך הוא מתכחש לאמת, לחברה ולצבור, למכרים ולאמונה בבורא עולם, אולם כך נוח לו, ואדם עושה מה שנחוץ לו. תכונה שלילית זו איננה נחלת יחידים בלבד, אלא ישנם דורות שלמים שיש להם חולשה לזקוף על חשבונם מאורעות והישגים שהתרחשו בימיהם, אם כי קל להבין שהדורות הללו אינם יחידה נפרדת כשלעצמם, אלא מהווים רציפות מתמדת של ההסטוריה, והסטוריה פירושה שרשרת ארוכה מורכבת מהרבה חוליות וכל חוליה משלימה את השניה, ואם מי שהוא רוצה להוציא חוליה אחת מתוך השרשרת יוצר קרע בתוך השרשרת והשרשרת נפסקת, כך המצב גם בדורות של האומה, הדורות בהסטוריה משלימים אחד את השני וכולם מהווים רציפות מתמדת של דורות וכל מה שמתרחש בדור אחד, לשבט או לחסד, זהו המשך ישיר של הדורות הקודמים. נקח למשל הדורות של החשמונאים מה שהתרחש שקומץ קטן של אנשים היה להם העוז והמרץ להלחם נגד שונאים מבפנים ומבחוץ והביא לנס של „רבים ביד מעטים“ נס זה הוא נס של כל הדורות הקודמים שנתחנכו על קידוש השם ומסירות נפש והקרבה עצמית, והביצוע המעשי היה בידי דור החשמונאים, כי מגלגלין זכות על ידי זכאי. דור כזה אחראי כלפי הדורות הבאים, וכך נוצר קשר נפשי בין כל הדורות לדור החשמונאים. אבל אם נגיד שכל הישג של דור החשמונאי יש לזקוף רק על חשבונם הם, יוצא שנוצר קרע בין הדורות, וכל ההיסטוריה מורכבת מטלאים על גבי טלאים, דבר בלתי אפשרי ובלתי מציאותי.

אם דורות שלמים נתפסים כחולשה זו של „אני ואפסי עוד“ —

במיוחד נתפס בזה הנוער; האיש המבוגר הוא מדרך הטבע שמרני יותר, מחושב, מתון, פועל מתוך ישוב הדעת, ואילו הנוער הוא מהפכני, קל דעת, פזיז, וקל לו לחשוב שהוא הוא היוזם והפועל, כדברי הנוער של ימינו — אנחנו נלחמנו! אנחנו כבשנו! המבוגרים זוכרים היטב דברי חז"ל ששמו בפי חוני המעגל השואל את אותו הזקן שנטע חרוב הטוען פירות לשבעים שנה, כלום בטוח אתה שעוד תחיה שבעים שנה? ועל זה עונה הזקן: כשם שנטעו אבותי לי חרובים, כי אני מצאתי את העולם בחרובים, כך אני נוטע לבני (תענית כ"ג ב'). תשובה זו אופינית בשביל האיש והדור המבוגר, לא כן הצעירים, אינם חושבים לטווח ארוך ולכן זוקפים הכל על חשבונם. יעקב אבינו ידע שאחרי דורות של שעבוד במצרים תבוא הגאולה, עם ישראל יצא ממצרים ביד רמה, יזכה לקבל תורה, והקב"ה יכבוש לפניו את ארץ האבות ויקים לו מדינה עצמאית, וחשש שדורות אלה שיזכו לגאולה ולחרות, ישיאם יצרם ויזקפו את הכל על חשבונם, ויאמרו בהתרברבות: אנחנו נלחמנו, אנחנו כבשנו,

ההיסטוריה מתחילה מאתנו, ומה לנו ולדורות הקודמים? גישה כזאת תהיה אסון בשביל האומה, כי על ידי כך שורפים את הגשרים המגשרים בין הדורות, ולכן צוה לקחת את עצי שטים שהם מהאשל שנטע אברהם בזמנו ולהצביע על ידי כך לדור השחרור והגאולה: אמנם אתם הצלחתם ואתם כבשתם, אבל כוחכם והישגכם נובעים מהסבא אברהם, מהשורש, אין ההיסטוריה מתחילה מהנכד, ויטע אשל בבאר שבע, ממנו, מהסבא, מכוחו וכוח כוחו נובעת כל הצלחתכם.

כל אחד מאתנו צריך לדעת את זאת ומכל שכן הנוער שלנו, בני ציון היקרים, וכשם שהענפים והפירות היפים מעידים שיש שורש עמוק, איתן ויציב ובלעדי השורש אין לצמח כל זכות קיום, גם אצל עם ישראל השורש הוא עמוק מבוסס, שורשי ועסיסי והנצר משרשיו יפרה.

כמה פעמים לעין האדם שזה הי' סיבה לגאולה או דבר אחר, אבל הכל הוא מלד החשבון של קץ שם לחושך, שמתחילת הגלות הי' זמן הזה מיועד לגאולה, ורק שהקצ"ה מסבב הסיבות שיגאלו באותו זמן.

וענין זה שייך באמת לנס תנוכה, שאמרו חז"ל וחושך זו יון שהשיכו עיניהם של ישראל, והמדרש מרמז לנו כי מתחילת הבריאה הי' זמן מוגבל לחושך זה, ורק לזמן הזה ניתן להחושך להשתלע על העולם, וכל הגזירה של החשמונאים הייתה רק ע"י התעוררות מלמעלה, והמעלה של החשמונאים הייתה, שהם היו הכלים לקבל זאת בהשפעה, שהרגישו שאז זמן פקידה ושיש הארה מלמעלה, והם היו הכלים לקבל ההארה הזו של קץ שם לחושך, וגם בגלות זו אשר אנו חיים בה היום היו הרבה זמנים של פקידה, וכמו שמלינו כבר בראשונים שאמרו פירושים שונים לפרש זמן הפקידה במקראות שצמספר דניאל על זמנים שונים ציני הגלות אשר כבר עברו, והענין הוא שכל אלו הזמנים היו זמנים של פקידה, והי' באמת התעוררות מלמעלה באותה שעה לגאולה, רק שלא היו הכלים המוכנים לקבל את ההארה ממרום, ומעלת הדור של החשמונאים הי', שהרגישו את התעוררות מלמעלה והולילו אותה מן הכח אל הפועל.

א) ויהי מקץ שנתיים ימים וגו' צמדרש מביא על זה הקרא קץ שם לחושך זמן נתן לעולם כמה שנים יעשה באפילה ומאי טעם קץ שם לחושך שכל זמן שיצר הרע צעולם אופל ולמות צעולם, דכי אבן אופל ולמות, נעקר יצר הרע מן העולם אין אופל ולמות צעולם, דבר אחר קץ שם לחושך, זמן נתן ליוסף כמה שנים יעשה באפילה צביות האסורים כיון שהגיע הקץ חלם פרעה חלום, ע"כ. המדרש מגלה לנו סיבת חלום פרעה, כי צפסמות אנו מפרשים כי סיבת גאולת יוסף הי' חלום פרעה, אבל המדרש מגלה לנו כי סיבת הגאולה הי' כי קץ שם לחושך, שמתחילת מאסר יוסף צבור הי' קץ לחושך הזה, והי' זמן מסוים ומוגבל כמה זמן הי' לריך יוסף לישיב צבור, וכשצא הזמן של הקץ אז חלם פרעה חלום, שסיבב הקצ"ה סיבה של חלום פרעה שטל ידיו זה יאל יוסף מהצור.

בענין הזה מלינו בגאולת מלכים דכתיב "ויוצקו ותעל שועתם אל האלקים וידע אלקים", שפסעות כונת הקרא הוא כי ע"י מה שזעקו והתפללו ע"י ז' וידע אלקים, אבל הרי"ק מאיזצילא ז"ל מפרש כי ע"י ה"יודע אלקים", ע"י מה שנתן לבו עליהם, ע"י צא התעוררות מלמעלה לבני ישראל, ואז "ויוצקו ותעל שועתם", וכן הוא בכל הגאולות, שאף שגאולה

חידושי הרי"ם:

(שבת לה:)

תנו רבנן, שש תקיעות תוקעין ערב שבת: ראשונה להבטיל את העם ממלאכה שבשדות, שניה - להבטיל עיר וחנויות, שלישית - להדליק את הנר, דברי רבי נתן.....

